

"דמיון חומרי"

אמנות ישראלית מאוסף המוזיאון במוזיאון תל אביב

תצוגת הקבע החדשה של אוסף האמנות הישראלית כוללת למעלה ממאה ועשרים יצירות של מיטב האמניות והאמנים.

העבודות בתערוכה, רובן ככולן, מאוסף מוזיאון תל-אביב לאמנות - מטמון אמנותי שנאגר ונשמר לאורך תשעים שנות קיומו של המוזיאון. נוכח אלפי היצירות המוחזקות במחסן, התבקשו עקרונות בחירה חלופיים, שימוססו את ההתניות המורגלות של מבטנו באמנות הישראלית ויאפשר לעבודות מסוימות, שמעולם לא נראו, "לראות אור".

שם התערוכה דמיון חומרי נשען על ארבעת היסודות: אדמה, מים, אוויר ואש. ובאופני התגלמותם בדמיון וביצירה. הדמיון החומרי משגשג בדיאלוג בין חומרי העולם ובין דימויים קדומים, ארכיטיפים שנאספו בתודעה האנושית ונטבעו בהכרתנו. בשלושת הגלריות לאמנות ישראלית מוצגים שלושה פרקים: "אדמה מובטחת", "ספינת אוויר" ו"תנועה לזהבת". חלוקה המשיבה את המבט אל החומריות של עבודת האמנות כפעולה וכאובייקט. בכל פרק נבחנו היצירות מבעד למניפת האסוציאציות המתעוררות נוכח חומרי העבודה או דימוי החומר.

תערוכת יחיד ראשונה במוזיאון לציירת רות שלוס (1922-2013) חונכת את הגלריה לתערוכות מתחלפות הממוקמת בלב האוסף הישראלי ומפנה זרקור לגופי עבודה של אמניות ואמנים ישראלים מאוסף המוזיאון ומחוצה לו.

דמיון חומרי - שמות האמנים

ווליד אבו-שקרה, אתי אברגיל, לארי אברמסון, עליזה אורבך, אביבה אורי, חנה אורלוף, ברכה לי אטינגר, צבי אלדובי, אלימה, מעיין אליקים, דליה אמוץ, ליאון אנגלסברג, קטה אפרים-מרכוס, אריה ארוך, ביאנקה אשל-גרשוני, יוסף בודקו, יהושע (שוקי) בורקובסקי, יעל בורשטיין, נפתלי בזם, ארנון בן-דוד, איתן בן-משה, אסף בן-צבי, "בצלאל", עדינה בר-און, עדו בר-אל, יואב בראל, שמואל בק, אדם ברג, יוסי ברגר, בלה ברזיל, דגנית ברסט, מיכה בר-עם, צבי גבע, נחום גוטמן, יצחק גולומבק, מיכאל גיטלין, דוד גינתון, גדעון גכטמן, אייר גרבוז, מיכאל גרובמן, מיכאל גרוס, יהושע גרוסברד, משה גרשוני, אליהו גת, משה גת, נורית דוד, שושנה היימן, שמואל הירשנברג, יוסף הלוי, מיכל הלפמן, עמנואל הצופה, גל וינשטיין, יוסף זריצקי, אירית חמו, שחר יהלום, אתי יעקובי, רות דורית יעקובי, מרים כנח, חן כהן, מירית כהן, פנחס כהן גן, רפי לביא, יהודית לוין, פנחס ליטבינובסקי, אלה ליטביץ, בתיה לישנסקי, הלמר לרסקי, משה מטוסובסקי, יעקב מישורי, אברהם מלניקוב, מריאן, מיכל נאמן, איברהים נובאני, יהושע נוישטיין, נורה ונעמי, משה ניניו, לאה ניקל, אפרת נתן, מריה סאלח-מחאמיד, אבי סבח, מיכאל סגן-כהן, סולטנה סורוז'ין, הדס סט, פסח סלבוסקי, פורת סלומון, אבשלום עוקשי, אלי פטל, מרדכי פיטקין, סיגל פרימור, נעמה צבר, בן ציון, זויה צ'רקסקי-נאדי, חיים קוה, משה קסטל, אורי קצנשטיין, יחיאל קרזיה, זאב רבן, ראובן רובין, גלעד ריב, דוד ריב, רחל שביט, בנו שוק, יעקב שטיינהרדט, משה שטרנשוס, רות שלוס, שמואל שליזינגר, הנרי שלזניאק, יחיאל שמי, פאטמה שנאן, ציונה תגר, יגאל תומרקין

אדמה מובטחת

זהותה של האמנות הישראלית התכוננה כמופת-כוחה של האדמה וכפרי בטנה: אדמה כטריטוריה חסרת גבולות מוסכמים; אדמה כמרחב סמלי ספוג חרדה, המעורה בקדושת המקום. פרק זה בתצוגת האוסף חוזר אל רעיון האדמה המובטחת בתמיהה מתבקשת. מה מבטיחה האדמה כיסוד חומרי עוד בטרם הפכה לאחוזת עולם, לארץ מגורים או לארץ מגור? העבודות בחלל נחות

בחקי יופיו של המוצק, בזמנה המזדחל של האבן. הן מבקשות להיקרא אל מקומו הפשוט והמוכן מאליו של חומר שעובד ביד אדם. השיטוט בגלריה קזמן את שתי התנועות המובהקות הכרוכות באדמה: העבודה והמנוחה, הניצב והאופקי. תורגש גם ההתנגדות או היריבות של החומר הקשיח, המוכרת לכל מי שביקש לחצוב באבן, לנסר או לגלף בעץ. רגעי ההתפוררות של החומר הארצי במפגש בין אדמה, אוויר ומים, יפנו את תשומת הלב לכושרה של יצירת האמנות להחזיק איכויות מנוגדות: קושי ורך, כובד וציפה.

טבען הייחודי של יצירות האמנות שהתהוו מחומרי הארץ וממראה דמותה, כרוך באיכויות ובכוחות הייחודיים לאדמה: טיבה האגרני והמספח, כושרה לעורר חלומות של כיבוש, אפלת מעמקיה, רגביה התחוחים שמצמיחים חיים, חוקיות החומר הארצי מספרת, כמו מאליה, את המשא-ומתן בין ערגה, בעלות ופליטות ובין הארץ הזאת, המובטחת.

ספינת אוויר

מקבץ העבודות בחלל זה משרטט את קווי הדמיון בין שני היסודות החמקמקים - מים ואוויר - ומגלה את התמהיל הייחודי של משחקם על כמת האמנות הישראלית: האוויר בתפקיד הראשי, והמים בתפקיד המשנה.

מיעוט נוכחותו של היסוד המימי באוסף האמנות הישראלית של המוזיאון, מפתיע נוכח העובדה שישראל שוכנת לחופו של ים. הדמיון החומרי של המים שרוי בקוטב ההופכי לנראטיב הציוני, שהעמיד את האדמה כמשאת-נפש וכקץ לחיי הנוודות הטרנס-ריבוניים. הים היה למרחב שיש לצלוח בדרך אל האדמה הנכספת: תווך שעם חצייתו נמחקות ארץ הולדת, תרבות ואמונות עבר. אך מיעוט זה אינו מתמצה בשאלת ייצוגו של הים או האגם בציורי הנוף הארצישראלי, אלא מתרחב אל המהות החומרית של המים: שלא כדימויי האדמה הארציים והיציבים, המים והאוויר משיקים לאינסוף, לניידות רוחנית ופזיזת; וייתכן שהתנועה המימית של זרמים משתרגים, בעלי מקור וכיוון משתנים, מנוגדת לתבנית שבאמצעותה סופרה אמנות ישראל כערובת מרכזי עם נחלי אכזב.

בחלל זה מודגשת האנכיות של הנסיקה למרום או הצלילה לתהומות הים, כאשר מצבי כפילות מהדהדים את מצבה הבראשית של היצירה כהשתקפות. דרכם של המים להראות - ולא רק לשמש משטח מקשף ניטרלי - מוכרת לכל מי שהביט בנראותו המעוותת של חפץ הנח מתחת למים, פני השטח של הים, כמו כר היצירה, הם מישור ההופעה של דימויי מעמקים.

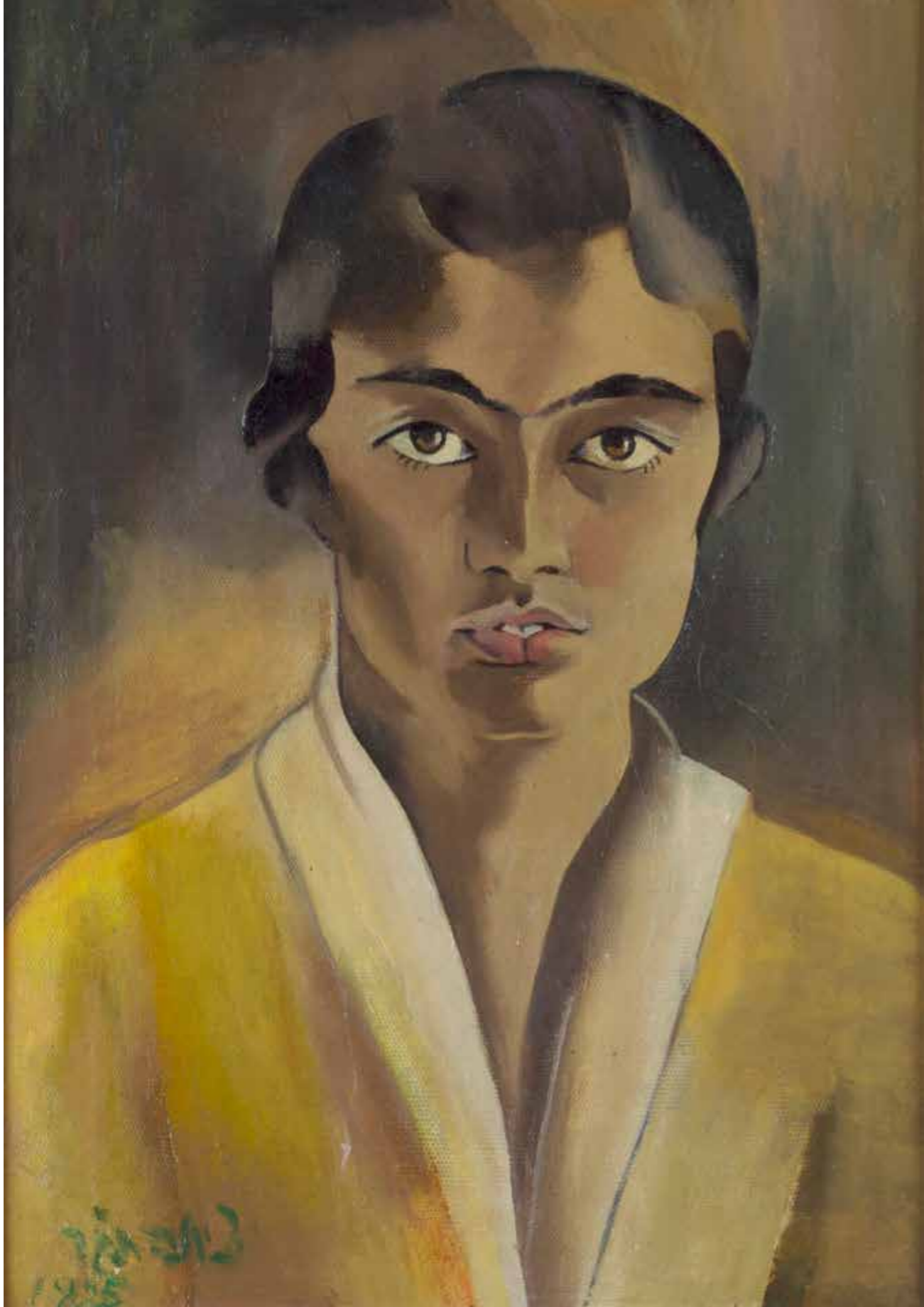
האוויר מקיף את העבודות או נתון בהן כחלל נגטיבי, כמרחק או כרווח בין צורות מרחפות. תנועת האוויר בחלל, הנשימה והנשמה, נוגעת ברעיון ההתעלות ובחוויות מיסטיות של קדושה. האוויר מוכתר ברוחני ומופיע כקו האופק של האל-חומר: הוא הרוח על פני המים, התגלמות המחשבה על ישות הממלאת את העולם כולו.

תנועה לזהבת

באיכויותיה החומריות, האש מגלמת את המפנה הרדיקלי, את כל המשתנה בהתלקחות עזה. היא עשויה להתקיים כפוטנציאל חבוי האוצר מטענים נפיצים, או כעוצמה כבירה ובלתי צפויה המתפרצת בחמת זעם. אופיה הסוער נתון בקטבים המתקיימים בה: חיים ומוות, האצה ואטיות, זהב ואפר, אור וחושך.

האמנות הישראלית דוברת בלשונות האש את מופעיה המוצהרים והמודחקים. העבודות בחלל עולות ככופים של להט אידיאלוגי, אמוני, אמנותי ומיני. הן קודחות בתשוקת הרס והתחדשות ומאירות את היצירה כמעשה אהבה ברגעיו הקנאיים ביותר.

נדמה כי חומרי הבערה של הארץ הזאת התלקחו בקרבי העבודות

ומקרינים מאורם החוצה. תמרות העשן הכרוניות של המרחב המקומי - מלחמות, בלוני תבערה, אורנים בווערים ביערות הקרן הקיימת לישראל - היו לאש התמיד של הלאום. שאלות היסוד של התודעה היהודית - גלות וגאולה, משיחיות וחורבן - משתרגות בגלריה כבחלום בראשיתי לכינונה של אמנות לאומית, מודרנית וחילונית, המשוטטים בחלל עשויים להירתם לתנועה הלוהבת, למבט הדרוך בעבודה - או להיענות למצב תודעה המהופנט אל המתרחש בתוכנו

בעודנו עדים למופעי האש: שריפה, הדלקת משואה, נרות שבת או צמיגים בווערים בלהט של התנגדות אזרחית.

האש מניחה את האפשרות לעיון מחדש בשאלת הגחלת, בכל המשיך לבעור חרף הניסיונות להחניקו: זכר השואה, מזרחיות, מסורת ויהדות.

התערוכה בתמיכתם הנדיבה של צילה וגיורא ירון

אוצרת: דלית מתתיהו.

עוזרי אוצרת: טל ברויטמן, עדי גרוס, עדי דהן

יציאה

